

ORIGINAL
ARTICLE

تاریخ اولیه مریضخانه مرسلین کرمان

Early history of Kerman Morsalin hospital

Sara Honarmand Ebrahimi¹

1-Master of Architectural Conservation, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Correspondence: Sara Honarmand Ebrahimi: Master of Architectural Conservation, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.
Hebrahimi.sara@gmail.com

سارا هنرمند ابراهیمی^۱
۱- کارشناس ارشد مرمت و احیای بناها و بافت های
تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران
نویسنده مسئول: سارا هنرمند ابراهیمی، کارشناس ارشد مرمت
و احیای بناها و بافت های تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان،
ایران
Hebrahimi.sara@gmail.com

Abstract

The history of hospital construction is primarily divided into pre-Islamic and Islamic periods; the latter also witnessed the emergence of European and American hospitals after the arrival of western medicine in Iran. Kerman Morsalin hospital, belonging to Church Mission Society hospitals, is an example of such hospitals built under the supervision of British doctors in Iran. This hospital, listed as one of the Iranian national heritage, is considered as one of the first contemporary hospitals of this city. But, there was no evidence about its construction date. Therefore, I used the Interpretive-Historical methodology by organizing and analyzing historical documents to discern the early history of this hospital. The aim of this research was to find out when the Morsalin hospital was built. Medical activities of the Church Mission Society, with the cooperation of Dr. Griffith, began in 1901. At First, there was not a special place to work and hence, he started treating patients at home. However, thirteen years later, in 1914, Dr. Dodson started constructing the hospital. This is the hospital which nowadays is known as Morsalin hospital.

Key words: Church Mission Society, Morsalin, Hospital, Kerman

Received: 16 Jan 2013; Accepted: 21 Apr 2013; Online published: 8 May 2013

Research on History of Medicine/ 2013 May; 2(2): 39-48.

خلاصه مقاله

تاریخ ساخت بیمارستان در ایران به سه دوره ی قبل از اسلام، دوران اسلامی و بعد از اسلام، مغرب زمین و ورود بیمارستان های اروپایی و آمریکایی تقسیم می شود. ورود پزشکی غربی و تثبیت آن با ساخت چندین بیمارستان، توسط اروپاییان و آمریکایی ها، نیز همراه بود که در این میان می توان به بیمارستان هایی که با حمایت جامعه مبلغان کلیسا، در راستای تبلیغ مسیحیت ساخته شده اند، اشاره کرد. مریضخانه مرسلین کرمان یکی از بیمارستان های این جامعه است که جزو اولین بیمارستان های معاصر شهر کرمان محسوب می شود و به ثبت آثار ملی ایران رسیده است. اما، اطلاعات کافی از تاریخ ساخت آن در دست نبود. این مقاله با بهره گیری از روش تفسیری-تاریخی و جمع آوری، ساماندهی و بررسی و تحلیل مدارک و اسناد تاریخی، به تفسیر تاریخ اولیه این مریضخانه پرداخته است با این هدف که به ذکر تاریخ دقیق ساخت آن بپردازد. فعالیت پزشکی انجمن مبلغان کلیسا در کرمان از سال ۱۹۰۱ توسط دکتر گریفیث آغاز می شود که با تأسیس یک بیمارستان همراه است. این بیمارستان ابتدا محل خاصی جهت فعالیت نداشت و در محل یک خانه فعالیت خود را آغاز کرد. با این حال از همان ابتدا صحبت از ساخت یک بیمارستان مطرح بوده است تا اینکه بعد از حدود سیزده سال، ساخت آن از سال ۱۹۱۴ به همت دکتر دادسن آغاز می شود و این بیمارستان همان بیمارستانی است که امروزه به عنوان مریضخانه مرسلین کرمان شناخته می شود.

کلمات کلیدی: انجمن مبلغان کلیسا، مریضخانه، مرسلین، کرمان

مقدمه

تاریخ ساخت بیمارستان در ایران را می توان به سه دوره ی قبل از اسلام، دوران اسلامی و بعد از اسلام، مغرب زمین و ورود بیمارستان های اروپایی و آمریکایی تقسیم کرد.^۱ قبل از اسلام از عصر ساسانی به عنوان یکی از دوره های شکوفایی فرهنگ و تمدن ایران نام برده شده است و تأسیس بیمارستان گندی شاپور و گسترش و تکامل دانش پزشکی نیز به همین عصر برمی گردد.^۲ این بیمارستان به عنوان نخستین بیمارستان جهان شرق و سایر نقاط دنیای متمدن شناخته می شود^۳ که به الگویی برای ساخت بیمارستان های بعد از خود در دوران اسلامی نیز تبدیل شد و سنت پزشکی پیش از اسلام را به دوران اسلامی منتقل کرد.^۴ بعد از اسلام و در دوران اسلامی بیمارستان های متعددی در نقاط مختلف جهان اسلام از جمله ایران بنا شد تا از قرن نهم و دوره صفویه با نفوذ پزشکی غربی، تاریخ پزشکی ایران وارد دوره جدیدی شد که به جانشینی طب مرسوم در ایران با طب غربی در دوره قاجار انجامید.^۵ ورود پزشکی غربی و تثبیت آن با ساخت چندین بیمارستان، توسط اروپاییان و آمریکایی ها، نیز همراه بود که در این میان بیمارستان هایی که توسط هیئت های مسیحی تأسیس شدند اهمیت ویژه ای دارند؛ زیرا، تأسیس این بیمارستان ها در ولایات بزرگترین نقش را در نفوذ فرهنگ غربی داشت. در واقع، فعالیت این بیمارستان ها مکمل خدمات دارالقنون در تهران بود به شکلی که آن ها به عنوان تنها مراکز اعطای پایان تحصیلات پزشکی در نقاط خارج از تهران، در سراسر ایران، شناخته می شدند.^۶ از جمله این گروه های مسیحی که در راستای تبلیغ مسیحیت چندین بیمارستان در ایران ساخت؛ جامعه مبلغان کلیسا^۷ بود.^۸ این مقاله به بررسی تاریخ اولیه یکی از بیمارستان های این جامعه یعنی مریضخانه مرسلین کرمان پرداخته است. این مریضخانه جز اولین بیمارستان های معاصر این شهر محسوب می شود و به ثبت آثار ملی ایران رسیده است. مطالعاتی که در رابطه با این مریضخانه صورت گرفته همگی تنها به تاریخ تأسیس آن اشاره داشته اند. این در حالی است که تاریخ ساخت این بیمارستان نامشخص است. از آنجا که بنا بر اصول ایکوموس برای ثبت بناهای تاریخی، گروهی از بناها و محوطه ها یکی از مواردی که برای ثبت یک اثر تاریخی نیاز است ارائه مدارکی برای درک تاریخ مبدأ بنای مورد نظر است؛^۹ پژوهش پیش رو با بهره گیری از روش تفسیری-تاریخی و جمع آوری، ساماندهی و بررسی مدارک و اسناد تاریخی، به توصیف تاریخ اولیه فعالیت بیمارستان مرسلین کرمان بعد از تأسیس آن پرداخته است با این هدف که تاریخ دقیق ساخت آن را بیان کند.

1. Dargahi et al, 2010:1
2. Azizi, 2008: 117
3. Tadjbakhsh, 2000: 5
4. Azizi, 2008: 118
5. Elgood, 1951/1992: 489
6. Ibid: 588
7. Church Mission Society
8. Tadjbakhsh, 2000: 211
9. *Principles for Recording of Monuments, Groups of Buildings and Sites*, 1996.

فعالیت جامعه مبلغان کلیسا در ایران

مقارن سال های پایانی قرن ۱۸ و با تأسیس و سازمان یافتن انجمن های تبلیغی در اروپا، به ویژه در انگلستان، و به دنبال گسترش اهداف توسعه طلبانه و استعماری این دوران در مشرق زمین، سیل مبلغان پروتستان به سراسر جهان و به ویژه به سرزمین های شرق، سرازیر شد.¹⁰ یکی از این انجمن های تبلیغی جامعه مبلغان کلیسا بود. این جامعه شعبه پروتستان کلیسای انگلستان است که در سال ۱۷۹۹ تأسیس شده است.¹¹ فعالیت این انجمن در ایران از سال ۱۸۷۵ آغاز و به مرور به ایجاد مراکز آموزشی، پزشکی و مذهبی منجر شد.¹² جامعه مبلغان کلیسا فعالیت پزشکی خود را با آمدن دکتر هرل¹³ از سال ۱۸۷۹ در اصفهان آغاز کرد. وی به اتفاق رابرت بروس¹⁴ که قبل از وی به ایران آمده بود سازمان هیأت پزشکی¹⁵ را در اصفهان تشکیل داد که ساخت چندین بیمارستان را به همراه داشت. برای مثال اولین بیمارستان زنان که به همت دکتر امیلیا استوارت¹⁶ در سال ۱۸۹۷ در جلفا و به سرپرسی وی شروع به کار کرد.¹⁷ ماموران این جامعه به غیر از اصفهان در سال ۱۸۹۳ در یزد، ۱۹۰۱ در کرمان و در سال ۱۹۲۳ در شیراز مستقر شدند و بیمارستان هایی را تأسیس کردند.¹⁸

فعالیت جامعه مبلغان کلیسا در کرمان

فعالیت جامعه مبلغان کلیسا در کرمان با آقای کرلس¹⁹ در سال ۱۸۹۵ آغاز می شود. کرلس از جمله مأموران این انجمن بود که در سال ۱۸۸۸ به ایران آمده بود. او برای مدتی در کرمان به تنهایی فعالیت داشت و مرتباً برای آمدن یک مأمور پزشکی درخواست می کرد تا اینکه دکتر کار به مدت شش ماه از اصفهان به کرمان آمد. اما درخواست وی برای اقامت دائم در این شهر پذیرفته نشد و او به اصفهان بازگشت. بعد از بازگشت دکتر کار، آقای بلکت²⁰ برای کمک به آقای کرلس به کرمان فرستاده شد. وی بعد از ورود متوجه مبتلا شدن کرلس به بیماری تیفوئید شد و همین بهانه ای برای آمدن دوباره دکتر کار به کرمان شد.²¹ بیماری کرلس و مرگ وی برخلاف مداوای دکتر کار ضرورت وجود یک پزشک مستقل را برای کرمان نمایان ساخت. آقای بلکت در نامه خود به اسقف لیورپول صراحتاً به این ضرورت اشاره می کند و بیان می دارد که «ما برای این ایستگاه (یعنی کرمان) نیاز به یک پزشک داریم».²² وی همچنین در انتهای نامه خود به نقل از دکتر کار می نویسد؛ «من می خواهم بر درخواست جدیمان برای یک مأمور پزشکی برای کرمان تأکید کنم».²³ اینگونه است که نیاز به فعالیت پزشکی این جامعه در کرمان از سال ۱۸۹۸ احساس می شود و از سال ۱۹۰۱ است که فعالیت های پزشکی انجمن مبلغان کلیسا در کرمان رسماً و با آمدن دکتر گریفیث²⁴ آغاز می شود.²⁵

10. Rahdar 2007: 28
11. Huber et al, 1999: 114.
12. Borumand, 2011.
13. Dr. E. F. Hoernle
14. Robert Bruce
15. Medical Mission
16. Miss E. M. Stuart
17. Tadjbakhsh, 2000: 212
18. Elgood, 1951/1992: 588
19. Late Rev. H. Carless
20. Rev. A. R. Blackett
21. Griffith, 1902(a).
22. Blackett, 1897: 212.
23. Ibid: 213
24. Dr. H. Griffith
25. Anderson, 1965: 206.

عکس شماره (۱). درمانگاه شهر. این عکس توسط دکتر گریفیث ارسال شده بود و در سال ۱۹۰۲ در مجله رحمت و حقیقت به چاپ رسیده است.

مأخذ: Cadbury Library Research, Special Collection, University of (Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/6

مریضخانه مرسلین کرمان

شروع فعالیت های پزشکی انجمن مبلغان کلیسا در کرمان با تأسیس یک بیمارستان همراه است. این بیمارستان با نام مریضخانه مرسلین شناخته می شود. تاریخ تأسیس آن به سال ۱۹۰۱ برمی گردد.²⁶ «این بیمارستان در ابتدا محل خاصی را جهت فعالیت در اختیار نداشت و توسط روسای بیمارستان محل استیجاری برای آن فراهم شده بود».²⁷ قابل ذکر است که این خانه همان خانه ای بود که آقای کرلس در آن زندگی می کرد. دکتر گریفیث در نامه ای در سال ۱۹۰۲ به این موضوع اشاره داشته است؛ «در حال حاضر ما در خانه ای که سابقاً آقای کرلس در آن زندگی می کرد به عنوان یک درمانگاه استفاده می کنیم».²⁸ (عکس شماره ۱ و ۲) وی در ادامه این نامه از امید خود برای ساخت یک بیمارستان صحبت می کند و بیان می دارد: «اگر این خانه توسط ما خریداری بشود، من باید احساس تمایل کنم که از آن به عنوان خانه پزشکان استفاده کنیم با این امید که زمین خالی کنار آن را برای ساخت یک بیمارستان خوب بخریم».²⁹

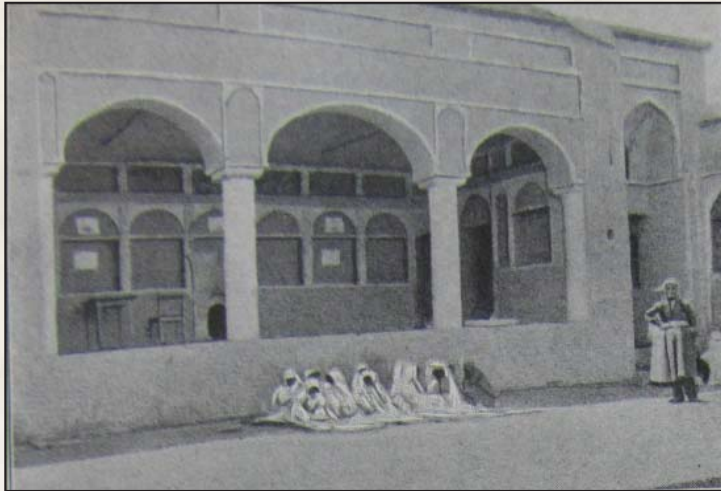

عکس شماره (۲). بخشی از بیمارستان. این عکس در سال ۱۹۰۴ در مجله رحمت و حقیقت به همراه گزارش خانم سایکس به چاپ رسیده است. خانم سایکس، خواهر سرپرستی سایکس بنیانگذار کنسولگری انگلیس در کرمان، در گزارش خود به توصیف بیمارستان نیز پرداخته و اینگونه بیان داشته است: ساختمانی که به عنوان بیمارستان از آن استفاده می شود سابقاً یک خانه ایرانی بوده است. این خانه به دور یک حیاط معمول درخشان با گل های آفتاب گردان و تعداد کمی درخت ساخته شده است؛ اما، مانند همه چیز در ایران از کمبود آب رنج می برد.
مأخذ: Cadbury Library Research, Special Collection, University of (Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/8)

دکتر گریفیث در همین سال کرمان را ترک می کند، اما قبل از آن قراردادی برای ساخت یک بیمارستان و درمانگاه می بندد. از آن جا که همکار وی دکتر دی³⁰ نیز به علت بیماری تیفوئید مجبور به ترک کرمان و بازگشت به انگلستان می شود، صاحب ملک می پذیرد که در غیاب وی عملیات ساختمان را نظارت کند.³¹ بعد از رفتن دکتر گریفیث و دکتر دی از کرمان فعالیت های پزشکی انجمن مبلغان کلیسا برای مدتی بدون حضور یک پزشک واجد شرایط ادامه داشته است تا اینکه خانم دکتر وست لیک³² و آقای دکتر دادسن³³ در اوایل سال ۱۹۰۴ به کرمان می آیند. ماری برد³⁴ که پیشگام فعالیت در میان زنان بود و قبل از رفتن دکتر گریفیث از جلفا به کرمان آمده بود، در نامه ای به سال ۱۹۰۳ به این مهم اشاره داشته است؛ «از پایان ماه ژوئن ۱۹۰۲، به جز زمانی که دکتر سامرهایس³⁵ اینجا بود، هیچ پزشک واجد شرایطی حضور نداشته است».³⁶ قابل ذکر است در این زمان هم چنان از خانه کرلس به عنوان بیمارستان استفاده می شده است و هیچ مدرکی مبنی بر ساخت یک بیمارستان موجود نیست. (عکس شماره ۳)
دکتر وست لیک فعالیت خود را در درمانگاهی تازه تأسیس در محله ای فقیرنشین در آن طرف شهر آغاز می کند و دکتر دادسن نیز در گزارش خود در تیر ماه سال ۱۹۰۴ از بیمارستانی که دو بخش برای مردان و یک بخش برای زنان داشت

26. Nik poor, 2000: 86.
27. Ibid: 86
28. Griffith, 1902(b): 48.
29. Ibid
30. Dr. G. Dayu
31. Anderson, 1965: 207.
32. Dr. Winifred Westlake
33. Dr. G. E. Dodson
34. Miss Bird
35. Dr. Summerhayes
36. Bird, 1903: 228.

عکس شماره (۳). این عکس حضور زنان در بیمارستان را نشان می دهد. و در سال ۱۹۰۴ و به همراه گزارش خانم سایکس در مجله رحمت و حقیقت به چاپ رسیده است. مأخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/8

- 37. Dodson, 1904: 54.
- 38. Westlake, 1905.
- 39. N.n, 1907: 316.

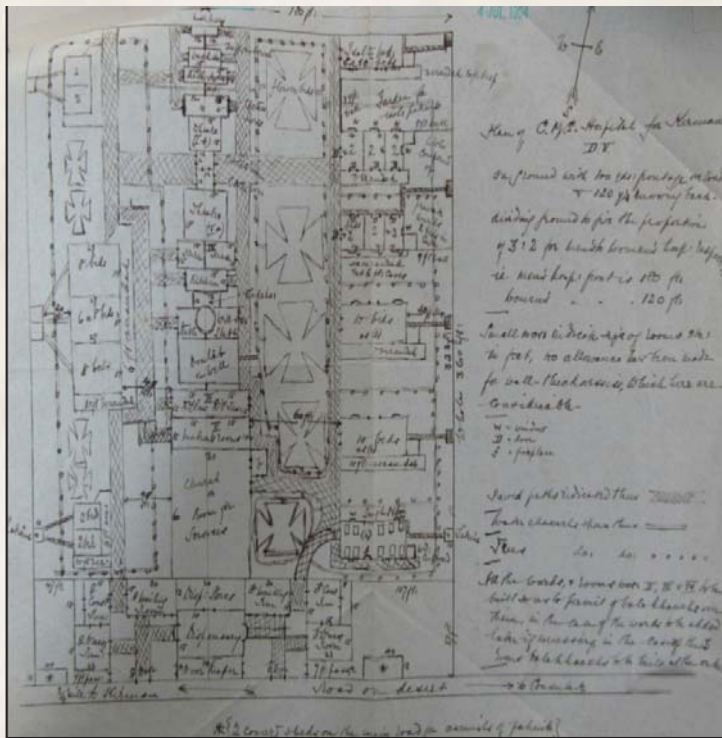

عکس شماره (۴). این عکس تخت های بیمارستان و آنچه که بر روی آن ها قرار می گرفت را نشان می دهد و در سال ۱۹۰۴ در مجله رحمت و حقیقت به چاپ رسیده است. مأخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/8

صحبت می کند. آنچه در گزارش وی در این سال اهمیت دارد عکسی است که به همراه آن از تخت های بیمارستان چاپ شده است، (عکس شماره ۴) و اشاره ای است که وی به هدیه ای ۴۰۰ پوندی برای تاسیس یک بیمارستان زنانو برنامه آتی تاسیس یک بیمارستان مردانه داشته است. «ما به تازگی با خبر یک هدیه سخاوتمندانه ۴۰۰ پوندی برای یک بیمارستان زنانه تشویق شدیم و من برنامه ای نیز برای یک بیمارستان دیگر برای مردان دارم».^{۳۷} علاوه بر این نقشه ای نیز به این تاریخ برای یک بیمارستان مردانه و زنانه وجود دارد. (عکس شماره ۵). با این حال در سال های بعد تا سال ۱۹۱۰ هیچ مدرکی از ساخت یک بیمارستان یافت نشد و گزارش هایی که از این دوران در دست است تنها به نحوه عملکرد بیمارستان پرداخته اند.

گزارشی به سال ۱۹۰۵ از افزایش بخش بستری زنانه بیمارستان از یک اتاق با شش تخت به سه اتاق خبر می دهد و اینکه این سه بخش در محوطه کوچکی که متصل به بیمارستان است قرار دارند و قبلاً خانه دستیار ارمنی بوده اند.^{۳۸} دو سال بعد از این تاریخ در سال ۱۹۰۷ فعالیت پزشکی انجمن مبلغان کلیسا در کرمان شاهد پیشرفت است و در این سال از دو بیمارستان صحبت به میان آمده است. «خانم دکتر وست لیک از ماه سپتامبر به مرخصی رفته اند و بعد از رفتن ایشان هر دو بیمارستان به تنهایی توسط دکتر دادسن اداره می شوند».^{۳۹} اما در بهار ۱۹۰۸

عکس شماره (۵). نقشه بیمارستان CMS کرمان. این نقشه متعلق به سال ۱۹۰۴ می باشد. زمین این بیمارستان در جاده ای در صحرا که از یک سمت به کرمان و از سمتی دیگر به کنسولگری انگلیس می رفت قرار داشته است.

مأخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/FL 1/PE 2)

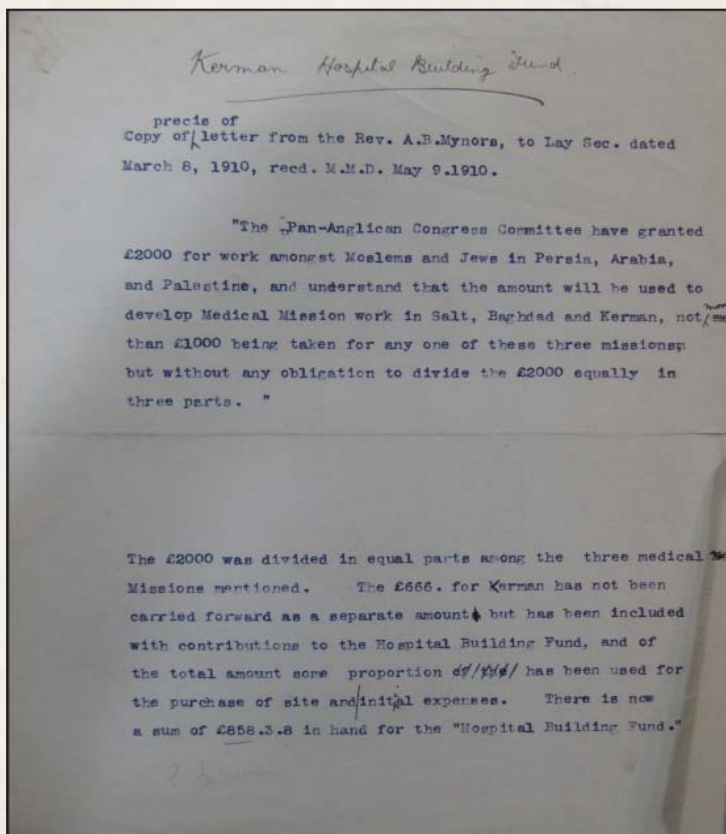
فعالیت های این انجمن برای مدتی متوقف شده و بعد از یک سال باری دیگر تحت نظر دکتر دادسن از سر گرفته می شود⁴⁰ تا اینکه در سال ۱۹۱۰ بودجه مورد نیاز برای خرید یک زمین و هزینه های اولیه ساخت یک بیمارستان فراهم می شود. (عکس شماره ۶) و در سال ۱۹۱۳ زمین مورد نظر خریداری می شود.⁴¹ بنا به گفته دکتر دادسن این زمین از مدت ها قبل برای ساخت بیمارستان مناسب تشخیص داده شده بود؛ «دکتر وست لیک و من این زمین را از مدت ها قبل برای بیمارستان آینده مناسب تشخیص داده بودیم، موضوعی که بنا به اعتقاد من دکتر کار در دیدار سال ۱۹۱۲ خود از کرمان بر آن صحنه گذاشت»⁴² و بالاخره ساخت بیمارستان از سال ۱۹۱۴ شروع می شود.

دکتر دادسن در نامه ای به سال ۱۹۱۵ که در آن به توضیحاتی در رابطه با نحوه ساخت بیمارستان نو و مخارج آن پرداخته است بیان می دارد که «زمانی که هر دو بیمارستان ساخته شوند، ۲۰ پوندی که برای اجاره بیمارستان موجود قدیمی صرف می شود وجود نخواهد داشت در حالی که هزینه تعمیر بیمارستان نو نه خیلی که شاید مقدار کمی بیشتر باشد»⁴³. بنابراین، احتمالاً امید و برنامه های دکتر گریفیث و دکتر دادسن برای ساخت بیمارستان در سال های ۱۹۰۲ و ۱۹۰۴ محقق نمی شود و فعالیت پزشکی انجمن مبلغان کلیسا در طی این مدت هم چنان در همان خانه آقای کرلس ادامه داشته است. علاوه بر این، دکتر دادسن در ادامه نامه خود به نامناسب بودن بنای بیمارستان قدیمی اشاره داشته و اینکه بنای آن برای تحمل فعالیت های سنگین یک بیمارستان ساخته نشده است.⁴⁴

بنای بیمارستان نو در زمینی خارج از دروازه ناصریه شهر کرمان گذاشته شد. عبدالحسین صنعتی زاده در کتاب روزگاری که گذشت آورده است؛ دکتر دادسن «به وسیله پدرم زمینی خارج از دروازه ناصریه شهر کرمان خرید»⁴⁵ این زمین که در کنار جاده سیدی، که به سمت روستای سیدی می رفت، قرار داشت، زمینی شمالی جنوبی بود به طول ۱۸۲ متر و عرض ۱۳۷ متر که تا هشتصد متری آن هیچ مسجد و بازاری وجود نداشت و نزدیک ترین خانه نیز در زمین مجاور سمت

40. Anderson, 1965: 208.
41. Ibid: 209.
42. Dodson, 1915.
43. Ibid
44. Ibid
45. Sanatizade, 1967: 197.

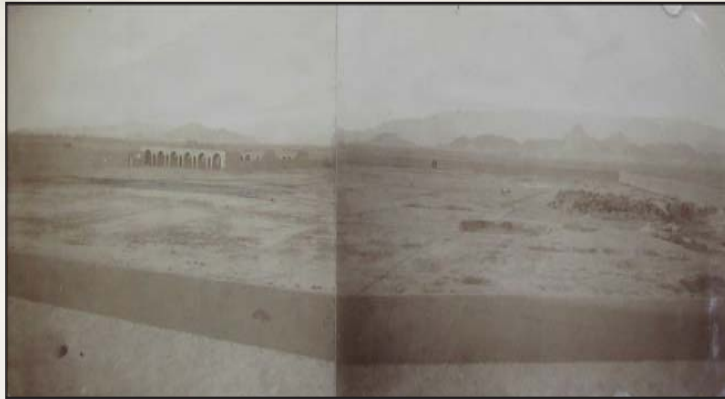
عکس شماره (۶). برطبق این سند بودجه ای معادل ۶۶۶ پوند برای خرید یک زمین و هزینه های اولیه ساخت یک بیمارستان برای کرمان اختصاص یافته است.
 مأخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/FL 1/PE 2)

عکس شماره (۷). نقشه اولیه بیمارستان مرسلین. این نقشه متعلق به سال ۱۹۱۴ می باشد. در این نقشه می توانیم بخش های مختلفی که برای بیمارستان در نظر گرفته شده بود را مشاهده کنیم.
 مأخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/FL 1/PE 2)

جنوب واقع شده بود.⁴⁶

نقشه اولیه بیمارستان در سال ۱۹۱۴ نشان می دهد که برای این بیمارستان دو بخش مجزا برای زنان و مردان، یک کلیسا و محل هایی به منظور اقامت پزشکان و کارکنان در نظر گرفته شده بود. (عکس شماره ۷) و ساخت بیمارستان از بخش سرپایی مردان در سمت شمال غربی آن آغاز می شود. (عکس شماره ۸)

عکس شماره (۸). محل بیمارستان نو. این عکس متعلق به سال ۱۹۱۴ می باشد و بخش جدید سرپایی مردان را در گوشه شمال غربی نشان می دهد.

مآخذ: (Cadbury Library Research, Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/FL 1/PE 2)

قابل ذکر است که این مریضخانه بعد از تکمیل بنای آن تا سال ۱۹۵۲ به فعالیت خود ادامه داد و در این سال با دستور تعطیل شدن مراکز مذهبی در ایران به آقای ابوالقاسم خان ابراهیمی فروخته شد.⁴⁷ در حال حاضر نیز بخش مردانه آن به عنوان دانشکده علمی و کاربردی فعالیت میکند در حالی که بخش زنانه آن هیچ کاربری ندارد و متروک است.

نتیجه گیری

نفوذ پزشکی غربی به ایران از دوره صفویه و تثبیت آن در دوره قاجار با ساخت چندین بیمارستان توسط اروپاییان و آمریکایی ها نیز همراه بود. در این میان بیمارستان هایی که توسط هیئت های مذهبی بنا شدند نقش به سزایی در نفوذ فرهنگ غربی داشتند که بیمارستانهای ساخته شده توسط جامعه مبلغان کلیسا از جمله این بیمارستان ها می باشند. این جامعه شعبه پروتستان کلیسای انگلیس است که فعالیت های پزشکی خود را در ایران از سال ۱۸۷۹ آغاز کرد و به ساخت چندین بیمارستان در چهار شهر اصفهان، یزد، کرمان و شیراز همت گمارد. کرمان یکی از شهرهایی بود که جامعه مبلغان کلیسا فعالیت خود را در آن از سال ۱۸۹۵ با آقای کرلس آغاز کرد. اما تاریخ شروع فعالیت پزشکی این جامعه در کرمان به شش سال بعد یعنی سال ۱۹۰۱ برمی گردد که با آمدن دکتر گریفیت همراه است. اگر چه قبل از این تاریخ نیز پزشکانی چون دکتر کار به کرمان آمده بودند اما توقف آن ها در کرمان کوتاه مدت بود. این جامعه فعالیت پزشکی خود را با تأسیس یک بیمارستان آغاز می کند. این بیمارستان ابتدا محل خاصی جهت فعالیت نداشت و در خانه آقای کرلس شروع به فعالیت کرد؛ اما، از همان آغاز موضوع ساخت بیمارستان مطرح بود. این موضوع یک بار در سال ۱۹۰۲ توسط دکتر گریفیت و باری دیگر در سال ۱۹۰۴ توسط دکتر دادسن مطرح می شود. با این حال احتمالاً تا سال ۱۹۱۴ برنامه های آن ها محقق نمی شود و در این سال است که ساخت بیمارستان در زمینی که در سال ۱۹۱۳ خریداری شده بود شروع می شود و این بیمارستان همان بیمارستانی است که امروزه به عنوان مریضخانه مرسلین شناخته می شود.

46. Dodson, 1915.

47. Nikpoor, 2000.

سپاسگزاری

در پایان، تشکر ویژه ای به کن آزبورن، مدیریت دانش و بایگانی، جامعه ماموریت کلیسا در آکسفورد، و ایوانا فرلن، مسئول بایگانی کتابخانه تحقیقات کدبری، قسمت مجموعه های ویژه در دانشگاه بیرمنگام و همکاران او تقدیم می نمایم.

References

- Anderson HG. *Manuscript of serialized information for History of CMS Medical Mission*. 1965. (Unpublished)
- Azizi MH. Gondishapur School of medicine: the most important medical center in antiquity. *Arch Iran Med* 2008; 11(1): 116-9.
- Bird M. Kirman (an extract from a recent letter from Miss Bird). *Mercy and Truth* 1903; 7: 228. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/7)
- Borumand S. [*Naghsh Zanan Anjoman Tablighi Kelisa dar Ashenaei Zanan Dore Qajar ba Farhang Gharb*]. Lecture presented at the 5th International Seminar of Woman in Islam World, Tehran: 2011.
- Dargahi H, Maroofi A. [Moghayese Tatbighi Tarikh Peydayesh Bimarestan dar Sarzaminhaye Eslami va Maghreb Zamin]. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine* 1389; 3(4): 1-14.
- Dodson GE. Sick men in the hospital in Kerman. *Mercy and Truth* 1904; 8: 48-54. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/8)
- Dodson GE. *A Manuscripts*. n.p. 1915. (Cadbury Library Research, Special Collection. AltRefNo: CMS/M/FL 1/PE 2)
- Elgood C. *A Medical History of Persia and the Eastern Caliphate: From the Earliest Times until the Year A.D. 1932*. Translated by Forghani B. Tehran: Amirkabir. 1951/1992. [In Persian]
- Griffith H. Kerman and the work there. Part one. *Mercy and Truth* 1902(a); 6: 10-15. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/6)
- Griffith H. Kerman and the work there. Part Two. *Mercy and Truth* 1902(b); 6: 48-59. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/6)
- Huber MT, Lutkehaus N. *Gendered Missions: Women and Men in Missionary Discourse and Practice*. United state of America: The University of Michigan press, 1999.
- Nikpoor M, Ghafarnejad A. [*Pishine Pezeshki Kerman dar Sade Akh-ir (1280- 1377)*]. Tehran: Sazman Asnad Meli Iran, Modiriati Manta-ghe Kerman, 1998. [In Persian]
- N.n. Persia Mission. *Mercy and Truth* 1907; 11: 315-319. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/11)
- Rahdar A. [Tabshiriha dar Asr Qajar]. *Mahname Mo' ood* 2007; 11(75): 27-32.
- Sanatizade A. [*Roozegari ke Gozasht*]. Tehran: Ketabkhane Sokhan, 1967. [In Persian]
- Sykes E. The hospital at Kerman. *Mercy and Truth* 1904; 8: 16-18. (Cadbury Library Research: Special Collection, University of Birmingham. AltRefNo: CMS/M/EL 2/8)
- Tadjbakhsh H. *The history of Iranian hospitals*. Tehran: Institute for

Humanities and Cultural Studies, 2000. [In Persian]

Principles for Recording of Monuments, Groups of Buildings and Sites. Ratified by the 11th ICOMOS General Assembly in Sofia, October 1996.

